

ПРОГНОСТИЧНІ ПОГЛЯДИ С. СМАЛЬ-СТОЦЬКОГО НА УКРАЇНІСТИКУ В КОНТЕКСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ ТА ЗАВДАНЬ СЛАВІСТИЧНОЇ НАУКИ

Тетяна Гуцуляк. Прогностичні погляди С. Смаль-Стоцького на україністику в контексті організації та завдань славістичної науки.

У статті проаналізовано роль та значення наукових поглядів С. Смаль-Стоцького, висвітлених у праці „Найближчі завдання славістики і україністики” (1928), для подальшого розвитку україністики в контексті славістичної науки. Основна частина завдань, намічена ученим, у подальшому була досить успішно реалізована, – це і створення тлумачного словника української мови, укладання діалектологічного атласу української мови й низки регіональних діалектних словників; активізація порівняльно-історичних досліджень слов’янських мов; організація славістичних осередків у різних слов’янських і неслов’янських державах.

Ключові слова: С. Смаль-Стоцький, славістика, україністика.

Татьяна Гуцуляк. Прогностические взгляды С. Смаль-Стоцкого на украинистику в контексте организации и задач славистической науки.

В статье проанализированы роль и значение научных взглядов С. Смаль-Стоцкого, освещенных в работе „Ближайшие задачи славистики и украинистики” (1928), для дальнейшего развития украинистики в контексте славистической науки. Основная часть задач, намеченная ученым, в дальнейшем была довольно успешно реализованная, – это и создание толкового словаря, составление диалектологического атласа украинского языка, ряда региональных диалектных словарей; активизация сравнительно-исторических исследований славянских языков; организация славистических ячеек в разных славянских и неславянских государствах.

Ключевые слова: С. Смаль-Стоцкий, славистика, украинистика.

Tatiana Huculak. S.Smal'-Stotsky's prognosis sights on Ukrianistic in a context of the organization and problems Slavistic sciences.

The role and value of scientific views of S.Smal-Stotsky covered in work „Immediate problems of Slavistika and Ukrainistika” (1928), for the further development Ukrainistika in a context slavistik sciences are analysed in article. Further the basic part of problems planned by the scientist was rather successfully realized. And it's creation of an explanatory dictionary, drawing up of the dialectical atlas of the Ukrainian language, of some regional dialect dictionaries; activation of comparative-historical researches of slavic languages; the organization Slavistical cells in the different slavic and not slavic states.

Key words: S.Smal-Stotsky, Slavistika, Ukrainistika.

Питання слов’янських мов, їх взаємодія, спільні та відмінні риси були центральними темами в мовознавчій діяльності С. Смаль-Стоцького. В „Огляді лінгвістичних праць української еміграції” (праця видана 1934 р.) Василь Сімович – відомий український мовознавець, учень С. Смаль-Стоцького, так характеризував наукові здобутки свого вчителя: „Головна праця академіка Степана Смаль-Стоцького проходить під знаком повстання й розвитку української мови та її становища в сім’ї інших слов’янських мов. ...скрізь найважливіша думка цих праць: становище української мови ... значіння її для славістичних студій” [12, с. 380].

Власні наукові дослідження, а також організація Академії Наук України, пізніше Українського Вільного Університету в Празі дали змогу вченому розробити концепцію розвитку славістичної науки. Адже всі наукові розвідки, зокрема його докторська дисертація „Про вплив аналогії у відмінюванні в малоруській мові” (1885 р.), „Граматика української мови” (1913 р.), написані на ґрунтовному матеріалі, що черпався з довголітнього вивчення живої української мови, знаних тоді етнографічних збірників, залучення живих слов’янських і неслов’янських мов, давніх мовних явищ та ін. [Детальніше див: 11].

Свої погляди на формування славістики, а в її контексті й україністики С. Смаль-Стоцький запропонував у працях „Найближчі завдання славістики і україністики” (1928 р.) та „Найближчі завдання славістики” (1932 р.) [20; 21], які були опубліковані за рік до проведення Першого з’їзду славістів у Празі (1929 р.) й після цього наукового форуму. Основна робота в організації славістичних та україністичних студій мала би бути покладена на слов’янські академії наук та університети, Наукове товариство імені Т. Шевченка, які повинні чітко узгодити, спланувати та організувати свою діяльність у цьому напрямку. Головну увагу С. Смаль-Стоцький пропонував зосередити довкола

низки принципово важливих питань, зокрема ґрунтовного вивчення староцерковнослов'янської мови зі створенням відповідного словника; глибшого аналізу слов'янської мови в праслов'янській добі та ін.

З-поміж першочергових завдань україністики вчений називав потребу створення повного словника „письменської української мови”; діалектологічного атласу та ін. С. Смаль-Стоцький був чи не єдиним у той час мовознавцем, який пропонував запровадити студії з діалектологічної географії.

Метою пропонованої наукової розвідки є проаналізувати та показати, як ідеї та погляди С. Смаль-Стоцького – відомого українського мовознавця, громадського і культурного діяча, праці якого тривалий час не залучалися до широких наукових досліджень – знайшли своє практичне й теоретичне втілення в славістичних, а зокрема україністичних студіях від 30-х років ХХ ст. й до нашого часу.

У праці „Найближчі завдання славістики і україністики” вчений обґрунтовує потребу, яка давно вже назріла, – це чітко окреслити завдання україністики як інтегральної частини славістики: „Досі навіть українські учені україністикою займалися так якось мимоходом, наприхапці. Властиво аж зовсім недавно, можна сказати, аж тепер почали Українці зовсім серйозно трактувати свою науку. Чому ми так спізнилися – річ ясна. І учені були на чужій службі, мусіли перш усього сповняти свій службовий обов'язок, а на своє рідне не ставало багато часу” [21, с. 121].

Отож аналіз названої вище праці засвідчує, що на **перше місце** С. Смаль-Стоцький висуває „конечну потребу повного словника письменської української мови, бо без нього ми не можемо з місця рушити” [21, с. 121]. Ця робота повинна здійснюватися Українською Академією Наук, яка, за словами вченого, вже „поклала це за своє першочергове завдання”. „Ми, україністи, мусимо мати такий словник української мови, щоб ми з нього могли досліджувати життя, зріст і розвиток письменської мови в кожному напрямі. Бо чим докладніша, чим повніша, глибша, і певніша буде наша основа, тим більший успіх наших дослідів, тим ясніший вийде образ нашої мови, тим більше будемо в силі розкрити як-найкраще, прямо як на долоні, працю українського духа, виражену в мові, щоб так виявився в цім найважнішим культурнім нашім надбанню український дух в своїй найбільшій силі. Бо повстання і витворення письменської мови – це незвичайно величавий культурний факт, могутній вираз народної спільности і єдности”, – писав С. Смаль-Стоцький [21, с. 121]. Про потребу створення словника української мови йшлося і в 1962 р під час підготовки до V Міжнародного конгресу славістів: „Ми не можемо миритися з таким цілком ненормальним і неприпустимим станом, коли немає словника української мови. Не рятує становища перевидання фотомеханічним способом „Словаря української мови”, упорядкованого з додатком власного матеріалу Борисом Грінченком. ...До словника зовсім не ввійшла мова І. Франка, М. Старицького, М. Кропивницького, І. Карпенка-Карого, Лесі Українки, М. Коцюбинського й багатьох інших українських письменників-класиків” [5, с. 126].

Майже через 40 років після висловлених С. Смаль-Стоцьким міркувань з 1970 до 1980 рр. Академія наук України почала видавати тлумачний „Словник української мови” (СУМ) в 11-ти томах. Створений він був колективом лексикографів Інституту мовознавства ім. О. О. Потебні на базі величезного лексичного матеріалу, вибраного з найрізноманітніших літературних, у тому числі й перекладних текстів, наукової літератури, підручників, довідників, мемуарів, газет, журналів, фольклорно-етнографічних та інших джерел у широких хронологічних рамках – з кінця ХVІІІ ст. майже до кінця ХХ ст.

Важливим є той факт, що принципи, закладені в доборі реєстрових слів „Словника української мови”, їх тлумачення, стилістична й граматична характеристика, наголошування майже з точністю відповідають тим пропозиціям, які висловив С. Смаль-Стоцький щодо укладання й побудови словника письменської мови. Узагальнюючи міркування вченого, їх можна коротко сформулювати так: а) словник повинен нам дати якнайбагатший мовний матеріал для найрізноманітнішого використання; б) досліди наші мусять обіймати звуки, форми, словотвір, розвиток значень (семантику), синоніміку, історію слів, різний ужиток мовних творів на різних ступенях розвитку; в) словник повинен задовольнити нас не тільки безумовною повнотою слів, але й багатством прикладів на всякий ужиток слова, так щоб можна з самих прикладів виводити значення слів; г) при дієсловах добре спостерігати доконаність, недоконаність і наворотовість чинности; ґ) усі синтаксичні сполуки слова з іншими словами з зазначенням авторів і творів так, щоб можна було в потребі все перевірити; д) при словах більш локального вжитку, або вжитку обмеженого на суспільні класи, ремесла, промисел і т. д. треба давати докладне пояснення їх значення і їх поширення; е) приклади повинні бути безумовно

акцентовані [21, с. 122].

На жаль, у наукових джерелах не знаходимо відомостей про те, як положення С. Смаль-Стоцького були враховані (і чи бралися до уваги) при укладанні 11-ти томного „Словника української мови”, проте розуміємо, наскільки глибоко й тонко знав українську мову вчений і бачив потребу укладання такого словника, який би фіксував мову, вживану письменниками, культурними діячами, ту мову, яка б мала стати „виразом народної спільності і єдності”, – тобто українську літературну мову. С. Смаль-Стоцький вважав, що ця мова „склалася зі спільної праці письменників усіх наших земель”. Такі міркування він висловив у статті „Українська літературна мова” (надрукована в „Україні” 1929 р.), досліджуючи зв’язки між західними та східними говорами, наскільки вони найшли або знаходять усе ще свій вислів у мові письменницькій [22]. Отож, академік С. Смаль-Стоцький зумів накреслити такий перспективний план роботи, над яким у майбутньому довелося працювати великій академічній установі.

Ще одним завданням україністики в контексті названого раніше науковець вважав потребу скласти за тими ж засадами „докладний і повний словник середньої і української письменської мови від свідомих її початків в XVI-му в. аж до Котляревського з тих творів, що своєю мовою виразно відрізняються від церковнослов’яничини” [21, с. 122]. Мабуть, така пропозиція спричинена й тим, що у 1919 р. при УАН була створена Комісія для укладання історичного словника української мови на чолі з Євгеном Тимченком, яка мала сформувати реєстр словника на підставі всього мовного матеріалу пам’яток української мови від найдавніших часів до XIX ст. Відповідно в 1930 і 1932 рр. у Києві за редакцією проф. Євгена Тимченка було видано „Історичний словник українського язика” у 2-х частинах до літери Ж. Набагато пізніше у 1977 – 1978 рр. вийшов друком „Словник староукраїнської мови XIV – XV ст.” (т. 1 – 2, який отримав премію ім. І. Я. Франка, 1981) за ред. Лукії Гумецької. Словник було створено на базі 939 пам’яток виключно ділового стилю і побудовано за принципом тезауруса. Проте це були дещо інші за хронологією словники, ніж той, який пропонував укласти С. Смаль-Стоцький.

І лише наприкінці XX ст. в 1994 р. у Львові Інститут українознавства ім. І. Крип’якевича НАН України розпочав видання „Словника української мови XVI – першої половини XVII ст.” (відповідальний редактор Дмитро Гринчишин), який заплановано в 28-ми випусках. До цього часу вийшло 14 випусків (14-й у 2008 р.) [14]. Головне досягнення укладачів словника – це те, що їм вдалося розмежувати українські й церковнослов’янські пам’ятки та українські й білоруські, застосувавши виважені наукові й територіальні критерії. Джерела Словника відбивають найрізноманітніші сторони політичного, культурного, релігійного, господарського життя України XVI – першої половини XVII ст. Писемні пам’ятки багаті в жанровому відношенні й охоплюють широку стильову різноманітність, характерну для розвинутих мов [див. 8]. Важливим у цьому контексті є той факт, що укладачі словника на основі опрацьованого фактичного матеріалу й беручи до уваги раніше видану працю Л. Гумецької, приходять до науково підтвердженого висновку, що вже в XIV – XV ст. українська мова була достатньо розвинутою і виконувала різні суспільні функції включно з роллю державної мови в Литовсько-Руському князівстві (це спростовувало офіційну радянську теорію, що визначала вік української мови від XIV ст.). Відповідно наступний період XVI – першої половини XVII ст. у мовному відношенні характеризується значним розширенням сфери функціонування української мови [8, с. 4], що знову-таки підтверджують матеріали „Словника української мови XVI – першої половини XVII ст.”.

Отож, і в цьому випадку погляди С. Смаль-Стоцького теж виявилися достатньо прогностичними, бо ще в 1928 р. він запропонував ідею створення такого словника, і період від XVI ст. був названий науковцем не випадково, адже, за його словами, це був час „свідомих початків української мови” [21, с. 122].

Ще одним важливим завданням україністики, яке намітив вчений і яке пов’язане з питаннями славістики загалом, була *потреба систематично й докладно здійснювати діалектологічні дослідження всіх говорів української мови*, щоб мати „зовсім ясний образ української діалектології. При Академії наук скласти такий *діалектологічний атлас*, який мають французи й німці, на якому видно було б ізоглоси, ізофони, ізотони, т. зн. всякі розмежування звукові, морфологічні, наголосові, а скільки можна і словотвірні” [21, с. 122].

С. Смаль-Стоцький вважав, що під час здійснення діалектологічних досліджень та опису матеріалу не достатньо принагідних спостережень діалектичних подробиць, екзотик. Праця повинна бути виконана умілими людьми на місці, „мовознавцями з добрим фонетичним вишколенням, які фонетичний матеріал уміють відповідно до потреб мови і її історії зібрати і порядкувати і які

поступали б при тім систематично по зовсім означеному плану; вона повинна відзначатися старанням – придбати багатство фактичного мовного матеріалу, більше звязлих текстів, значним засобом слів для звичайних понять” [21, с. 122]. Учений розумів, що така детальна праця в галузі діалектології має стати підґрунтям ще вагоміших досліджень в україністиці: „найдокладніші фонетичні досліди усіх живих українських говорів становлять основу і для історії української мови, та й для нашої молоді писемської мови, опертої на народній мові, вони принесуть велику користь. Ми повинні властиво вести діалектологічні досліди так, щоб мати говоріві граматики, визнаватися в діалектологічній географії, ба навіть в географії поодиноких слів. Аж на так підготованому ґрунті може зрости повна граMATика – і нормативна і історична і порівняна, може повстати докладна історія мови, може бути дана характеристика української мови як найважливішого надбання українського народу, можуть зі мови вияснитися культурні звязки українського народу, його світогляд, його духове життя” [21, с. 123]. Власне такими принципами користувався й сам С. Смаль-Стоцький при укладанні „Рускої граматики” (1-ше видання – 1893 р. у співавторстві з Т. Гартнером; 4-те видання під назвою „Українська граMATика” вийшло у Львові в 1926 р.). Так, наприклад, у розділі „Руска правопись” мовознавець зазначає: „Правильно говорити значить обминати в мові всякі місцеві (нарічеві) властивости (приклади взяті зі зноски – скорочення Т. Г. – нарічева властивість є н. пр. казати *ніч* замість *ніч*, *сіль* зам. *сіль*, *стів* замість *стіл*, *сметевний* зам. *смертельний* і т. д.), отже уживати правильної мови, т. зн. такої, що спільна всім писемним Русинам, однакова і всім Русинам легко зрозуміла. Проте, хто знає, чим мова єго сторони відріжняє ся від писемної рускої мови, той, можна-б сказати, уміє вже після сеї правописи, котра вимагає писати так, як правильно говорить ся, добре писати і читати, треба лише навчитися” [19, с. 26—27].

Результати діалектологічних досліджень другої половини ХХ – початку ХХІ ст. найбільш яскраво представлені виходом у цей час цілої низки регіональних діалектних словників, зокрема, полтавських говорів, поліських, західнополіських, нижньонадніпрянських, східнословобожанських, гуцульських, буковинських. Поширюється практика створення ідеографічних словників, побудованих за гніздовим способом.¹

Упродовж 1984 – 2001 рр. в Україні в Києві було видано „Атлас української мови” (АУМ) в 3-х томах (т. 1, 1984; т. 2, 1988; т. 3 у чотирьох частинах, 2001). АУМ охоплює 2359 населених пункти, які репрезентують усі говори в межах України, окремі говірки суміжних територій (Молдови, Румунії, Словаччини, Польщі, Білорусі, Росії) та острівні переселенські говірки колишньої Югославії. За словами відомого українського діалектолога П. Гриценка, „АУМ є етапом у розвитку українського і слов’янського мовознавства, він об’єднує відомі й велику кількість таких нових точно локалізованих і взаємопов’язаних свідчень про українські діалекти, що становлять основу якісно нового дослідження історії української мови, її зв’язків з іншими слов’янськими і неслов’янськими мовами, етимологічних, ономастичних, історико-культурних, глото- і етногенетичних студій” [2, с. 36].

У другій половині ХХ ст. видавалися також атласи, присвячені лише окремим мовним рівням, або в яких відображалися тільки деякі мовні особливості – це „Лінгвістичний атлас українських народних говорів Закарпатської області УРСР” Й. Дзензелівського (ч. 1 – 3, 1958 – 1993) та, наприклад, „Атлас лексичних мадяризмів та їх відповідників в українських говорах Закарпатської області УРСР” П. Лизанця (1976), „Лінгвістичний атлас нижньої Прип’яті” Т. Назарової (1985), де картографуються явища, що відбивають наслідки українсько-білоруської міжмовної взаємодії.

Вагомі здобутки в цьому напрямку має і сучасна славістика. Це зокрема видання „Общелингвистического славянского атласа” (ОЛА) в рамках роботи Діалектологічної комісії Міжнародного комітету славістів. Упродовж 1988 – 2000 рр. уже вийшло по кілька випусків у таких серіях: „Серия фонетико-грамматическая” і „Серия лексико-словообразовательная”.

Перспективи розвитку україністики С. Смаль-Стоцький вбачав у підтримуванні „найтісніших контактів з загальною славістикою, щоб славістика не обходилася без нашого голосу. *Треба мати орган, присвячений науковому розробленню української мови в зв’язку з славістикою*” (курсив – Т. Г.)

¹ Москаленко А. А. Словник діалектизмів українських говірок Одеської області. — Одеса, 1958; Ващенко В. С. Словник полтавських говорів. — В. 1. — Харків, 1960; Лисенко П. С. Словник поліських говорів. — К., 1974; Чабаненко В. А. Словник говірок Нижньої Наддніпрянщини: Т. 1 — 4. — Запоріжжя, 1992; Гуцульські говірки. Короткий словник / Відповідальний редактор Я. Закревська. — Львів, 1997; Аркушин Г. Л. Словник західнополіських говірок: Т. 1 — 2. — Луцьк, 2000; Глуховцева К., Лескова В., Ніколаєнко І., Тернавська Т., Ужченко В. Словник українських східнословобожанських говірок. — Луганськ, 2002; Сікорська З., Шевцова В., Шугова Л. Словник діалектної лексики Луганщини. — К., 2002; Словник буковинських говірок / За заг. ред. Н. В. Гуїванюк. — Чернівці, 2005; Куриленко В. М. Лексика тваринництва поліських говорів. — Суми, 1991; Сабадох І. В. Лексика лісосплавів українських говорів Карпат // В кн.: Український діалектологічний збірник. — Кн. 3. — К., 1997 та інші.

[21, с. 123–124].

Перші кроки на шляху впровадження такого завдання належать самому вченому та тим українським науковцям, які співпрацювали з ним в еміграції. Зокрема С. Смаль-Стоцький долучився до організації та проведення Першого з'їзду слов'янських філологів 1929 р. в Празі. З українських мовознавців у ньому взяли участь Олександр Колеса, Іван Огієнко, Василь Сімович, Роман Смаль-Стоцький і сам С. Смаль-Стоцький. Тоді з'їзд прийняв статут, у якому визначено проводити такі наукові зібрання щоп'ять років у якомусь з міст однієї із сучасних слов'янських держав.

На жаль, виступи українських науковців на першому з'їзді славистів з боку московських учасників були оцінені як вияв „українського сепаратизму”, як „украинское засилие”. Такі відомості знаходимо в публікації В. Сімовича на спомин про Ніколая Трубецького (великого ученого, об'єктивного дослідника, неабиякої міри славіста), у якій однією із заслуг Н. Трубецького В. Сімович називає трактування вченим самостійної будови української мови з погляду її сучасного (на той час – Т. Г.) стану і розуміння та наукового доведення того, що нічого штучного в українстві немає [9, с. 406].

Традиція проведення славістичних з'їздів збереглася й надалі, проте вони мали дещо інший характер і спрямування. Як зазначав В. Сімович, уже на другому такому міжнародному форумі, що проходив у Варшаві, було відчутним те, що „на з'їзди слов'янської науки вдерся принцип державний, не національний, і з цього погляду українці все зазнають кривди” [10, с. 389].

З 30-х років ХХ ст. розвиток славистики в Україні в основному був спрямований на запровадження студій з російської мови й літератури, особливо по вищих школах УРСР (після 1945 р. зокрема). „Русицистичні теми забирають все більше місця в суто українських журналах „Українська мова в школі”, „Мовознавство” та ін.” [1, с. 2878]. Попри те слабше, але все-таки розвивалися білорусистика, полоністика, богемістика, південнослов'янські студії, сорабістика [Див.: 1, с. 2878–2880].

Після створення в 1956 р. Радянського комітету славистів, такі осередки відповідно були зорганізовані в Києві – Український комітет славистів, та в Мінську – Білоруський комітет славистів. Їхня робота планувалася досить чітко. Зокрема, в Україні видавалися матеріали Міжнародних з'їздів славистів „Слов'янське мовознавство”, „Питання слов'янського мовознавства” та бібліографічні покажчики „Слов'янська філологія на Україні” [Див., напр., 15, 16, 17, 18], які теж приурочувалися названим науковим зібранням. Проте підхід до наукової роботи залишався старим: „Доповіді українських і білоруських славистів готувалися до з'їздів славистів через консультування та координацію в Радянському комітеті славистів, а друкувалися вже відповідно в Києві й Мінську” [13, с. 636]. Головна увага мовознавців-славистів спрямовувалася на активніше опрацювання проблем порівняльної граматики слов'янських мов, дослідження акцентологічної системи, балтослов'янських мовних зв'язків [5, с. 127].

У контексті названих проблем українські дослідники розробляли напрямки порівняльно-історичного та зіставно-типологічного вивчення слов'янських мов, їх історичних та сучасних контактів. З-поміж інших це праці Т. Лукінової „Структура і семантика числівникових утворень у праслов'янській мові”; Б. Ткаченка „Слов'янські запозичення в неслов'янських мовах як джерело найдавніших слов'янських реконструкцій” [15]; Ф. Жилка „Фонологічні особливості української мови в порівнянні з іншими слов'янськими” [3]; І. Ковалика „3 методики дослідження слов'янського словотвору” [6] та інших.

У наш час україністика представлена в наукових дослідженнях багатьох слов'янських і неслов'янських держав. До 1991 р. україністика розвивалася переважно в дослідницьких центрах за межами СРСР: у різні часи в Німеччині, Польщі, Канаді, США. Зокрема давні традиції має україністика в Польщі у Варшаві (праці Степана Козака), у Кракові (дослідження Адама Фаловського); у словацькій україністиці відомим є професор Михайло Роман (літературні праці про життя східного, західного та південного слов'янства). Російська україністика отримала певний імпульс до розвитку після проголошення державної незалежності України. Проте тривалий час (до прийняття незалежності) українські дослідники мало були обізнані з україністичними студіями за кордоном. Зараз ця прогалина ліквідована і в першу чергу завдяки Міжнародній асоціації україністів, яка з 1990 року почала проводити раз на три роки Конгреси україністів (перший конгрес відбувся в Києві 1990 р.), які працюють у мовознавчому, літературознавчому, історичному, філософському, культурологічному та інших напрямках. У 2000 р. вийшла Постанова Кабінету Міністрів України „Про утворення Науково-дослідного інституту українознавства” в структурі Міністерства освіти України.

Ще одним вагомим кроком щодо розвитку україністики є перевидання під керівництвом Олега Романіва упродовж 1993 – 2002 рр. 10-ти томної „Енциклопедії українознавства”, яка до того вийшла у світ 1955 – 1984 рр. завдяки Науковому Товариству Шевченка за редакцією професора Володимира Кубійовича. На той час ця праця була найповнішим джерелом відомостей про Україну, її науково-культурних, громадсько-політичних діячів, позбавлена впливу радянської ідеології щодо україністики. Отож, у наш час українські дослідники мають більше можливостей обмінюватися науковим досвідом як у контексті славистичної проблематики, так і підтримувати контакти із зарубіжною лінгвістикою загалом.

Таким чином, проаналізувавши основні завдання, які окреслив С. Смаль-Стоцький для розвитку україністики на початку ХХ ст., приходимо до висновку, що основна їх частина була досить успішно зреалізована, – це і створення словника письменської української мови; словника середньої української письменської мови від початку ХVІ ст. і до Котляревського; укладання діалектологічного атласу української мови й низки регіональних діалектних словників та ін. Академік С. Смаль-Стоцький, за словами В. Сімовича, не тільки в політиці, громадській діяльності, але й у науці „промощував нові шляхи” [11, с. 417]. Своїми працями про розвиток україністики й славистики він засвідчив неабиякий фаховий рівень знання української мови та здатність намітити шляхи для її наукового опрацювання. Учений склав так званий перспективний план розвитку української мовознавчої науки, над яким у подальшому довелося працювати цілим академічним установам, маємо на увазі передусім Інститут мовознавства ім. О. О. Потебні НАН України. Звісно, що в наш час важко з упевненістю говорити про те, наскільки погляди С. Смаль-Стоцького брали до уваги у вищих академічних колах, проте розуміємо, що учений знав, яким шляхом мала би розвиватися українська мовознавча наука.

Література

1. Горбач О. Славистика в Україні / Олекса Горбач // Енциклопедія українознавства : В 11-ти томах / [гол. ред. В. Кубійович]. — Львів : Наукове товариство ім. Шевченка у Львові, 2000. — Т. 8. — С. 2878—2880. — (Репринтне відтворення видання 1955 – 1984 років).
2. Гриценко П. Атлас української мови / Павло Гриценко // Українська мова: Енциклопедія / [редкол. : Русанівський В. М. (співголова), Тараненко О. О. (співголова), М. П. Зяблюк та ін]. — [2-ге вид., випр. і доп.]. — К. : Вид-во „Укр. енцикл.” ім. М. П. Бажана, 2004. — С. 36.
3. Жилко Ф. Фонологічні особливості української мови в порівнянні з іншими слов’янськими / Ф. Жилко. — Київ : Вид-во АН УРСР, 1963. — 36 с.
4. Енциклопедія українознавства : В 11-ти томах / [гол. ред. В. Кубійович]. — Львів : Наукове товариство ім. Шевченка у Львові, 1993—2003. — (Репринтне відтворення видання 1955 – 1984 років).
5. Кирилюк С. Про розгортання славистичних досліджень у зв’язку з підготовкою до V Міжнародного конгресу славистів / С. Кирилюк // Питання слов’янознавства : матеріали першої і другої республіканських славистичних конференцій. До V Міжнародного з’їзду славистів / ред. колегія М. Онишкевич. — Львів : Вид-во Львівського університету, 1962. — С. 121—131.
6. Ковалик І. З методик дослідження слов’янського словотвору / Іван Ковалик. — К. : Вид-во АН УРСР, 1958. — 24 с.
7. Питання слов’янського мовознавства. Книга 6-та / До 4-го Міжнародного з’їзду славистів. — Львів : Вид-во Львівського університету, 1958. — 79 с.
8. Принципи побудови словника української мови ХVІ – першої половини ХVІІ ст. // Словник української мови ХVІ – першої половини ХVІІ ст. : У 28-ми вип. / [гол. ред. Д. Гринчишин]. — Вип. 1. А. — Львів : Інститут українознавства ім. І. Крип’якевича НАН України, 1994. — С. 9—16.
9. Сімович В. Велика втрата для мовознавства. Смерть Н. Трубецького / Василь Сімович // Сімович Василь. Праці у двох томах. / [упоряд. і передмова Людмили Ткач]. — Чернівці : Книги – ХХІ, 2005. — Т. 1 : Мовознавство. — С. 405—407.
10. Сімович В. Другий Міжнародний з’їзд слов’янських філологів / Василь Сімович // Сімович Василь. Праці у двох томах. / [упоряд. і передмова Людмили Ткач]. — Чернівці : Книги – ХХІ, 2005. — Т. 1 : Мовознавство. — С. 388—394.
11. Сімович В. Наукова діяльність академіка Смаль-Стоцького / Василь Сімович // Сімович Василь. Праці у двох томах. / [упоряд. і передмова Людмили Ткач]. — Чернівці : Книги – ХХІ, 2005. — Т. 1 : Мовознавство. — С. 407—418.
12. Сімович В. Огляд лінгвістичних праць української еміграції / Василь Сімович // Сімович Василь. Праці у двох томах. / [упоряд. і передмова Людмили Ткач]. — Чернівці : Книги – ХХІ, 2005. — Т. 1 : Мовознавство. — С. 380—394.
13. Славянские литературы. VI Международный съезд славистов : доклады советской делегации (Прага, август 1968) / [ред. : Д. Ф. Марков и А. Н. Робинсон]. — М. : Наука, 1968. — 647 с.

14. Словник української мови XVI – першої половини XVII ст. : У 28-ми вип. / [гол. ред. Д. Гринчишин]. — Вип. 1 — 14 (К). — Львів : Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України, 1994—2008.
15. Слов'янське мовознавство. Міжнародний з'їзд славістів : доповіді (10; Софія, 1988) / [відп. ред. В. М. Русанівський]. — К. : Наукова думка, 1988. — 240 с.
16. Слов'янське мовознавство. Міжнародний з'їзд славістів : доповіді (XI; Братіслава, 1993) / [відп. ред. В. М. Русанівський]. — К. : Наукова думка, 1993. — 224 с.
17. Слов'янська філологія на Україні (1968 – 1976 рр.). Бібліографічний покажчик. Ч. 2. Літературознавство. — К. : ЦНБ, 1979. — 246 с.
18. Слов'янська філологія на Україні (1977 – 1981 рр.). Бібліографічний покажчик. Ч. 1. Мовознавство. Фольклористика / [уклад. : Л. В. Беляєва, Н. М. Деркач та ін.]; АН УРСР, Укр. ком. славістів. — К. : ЦНБ, 1983. — 208 с.
19. Смаль-Соцький С. Руска граматика / Степан Смаль-Стоцький, Федір Гартнер. — Львів : Накладом фонду краюого. З друкарні Наукового товариства імені Шевченка, 1893. — 180 с.
20. Смаль-Соцький С. Найближчі завдання славістики / Степан Смаль-Стоцький // Збірник праць Першого з'їзду слов'янських філологів у Празі. — Прага, 1932. — С. 708—712.
21. Смаль-Соцький С. Найближчі завдання славістики і україністики / Степан Смаль-Стоцький // Ювілейний збірник на пошану академіка М. Грушевського. — К., 1928. — С. 117—124.
22. Смаль-Соцький С. Українська літературна мова / Степан Смаль-Стоцький // Україна. — К., 1928. — Кн. IV — С. 3—13.